

Зашто волим Србе – Арчибалд Рајс

Овај чланак написао је др Рајс на тражење управе алманаха „Просвета“ 1916. године, на Солунском фронту. Објављен је у истом часопису седам година касније, 1923.

Родолф Арчибалд Рајс

Откако је почео рат 1914, ја сам био у Србији, са Србима. Нисам их остављао, сем када су после албанског повлачења обнављали своју војску на Крфу и у Солуну. Чим су борбе започеле на македонском фронту, ја сам опет дошао к' њима. Дакле, могу рећи да сам гледао Србе у несрећи, а у несрећи се најбоље показују и праве мане и праве врлине народа.

Ја сам се у Србији налазио у једном демократском народу који је за своју Отаџбину дао све. Тај народ је водио три врло тешка рата, а недостајало му је најпотребнијих ствари. Ти поносни сељаци нису жалили, него су се борили са чудесним полетом и јунаштвом, против непријатеља много јачег него што су они. Победе на Церу, Јадру, Руднику и Колубари биле су последице дивног моралног стања код оних о којима је у Европи одавно владало погрешно мишљење.

Видео сам српског војника – сељака у борбама. Жесток и борбен у боју, он би постао мек као јагње пред противником када га победи, делио с њим последњи комад хлеба. За време борбе око Битоља (1916), један савезнички официр се чудило колико се се брину српски ратници око швапских заробљеника, који су били сасвим млади. „Зар не видиш, рекао му је један стари војник, „да су то деца која нису одговорна за овај рат. Па, онда они имају и мајке, које плачу и чезну за њима“.

Србија је страдала као икоја друга земља. Четири пута су њени непријатељи, увиђајући како је она опасан противник, покушавали да с њом закључе одвојени мир. Четири пута одбила је та мала поносна земља и најповољније понуде одлучно.

„Ми смо обећали савезницима да нећемо правити засебног мира, рекао је краљевић Александар, „ако наши непријатељи хоће мир, нека се обрате нашим савезницима!“

Земља Карађорђевића скупо је платила ову верност према задатој речи. Нападнута неупоредиво јачим силама, којима се придружио још и један бивши подмукли савезник (реч је о Бугарској, прим. прир.) она је била сва прегажена. Али се њена војска и много њене деце спасило кроз опаке албанске планине. Последња Скупштина у Нишу растала се са изјавом: „Волимо смрт него срамоту!“ И српски народ послушао је тај поклич. Окупирали су српску земљу, али српски народ победили нису!

А после тог слома, истерани из Отаџбине, одвојени од оних које су оставили под крвавим непријатељем, ратници шумадијски, дунавски, тимочки, моравски, дрински и вардарски опет су јурнули на противника, и у епским биткама повратили део од оне земље коју беше уграбио од законитог власника. Нема сумње да ће се за кратко време сва Србија очистити од оних што изгубише своју част у овом рату. Ја сам видео и још гледам ове војске осветнице. Знам, то је последња српска омладина. Па опет, она није ни часа чекала да прва на себе прими страшни ударац Бугаро-Шваба. Да ли се у савезничким земљама води довољно рачуна о тој жртви? Било како било, Срби су дали васцелом свету јединствен пример, по коме ће се овај мали народ сматрати пред историјом као врло велик.

Ја сам могао да видим на делу српске поглаваре. Краљ, регент, ђенерали, сви дишу истим духом: све су то загрејани патриоти који заносно чувају слободу свог демократског народа. Колика противност између лепе појаве краља Петра, потомка сељачке шумадијске породице, краља који у часу највеће опасности иде у ровове да с браћом победи или погине, и између гордог и грубог типа Вилхелма Хоенцолерна (немачког цара, прим. прир.), највећег целата кога историја познаје!

Видео сам, најзад, несрећну српску децу, коју је немилосни непријатељ прогнао са њених огњишта, и која дођоше у Француску, Енглеску и код нас у Швајцарску. Углађени, љубазни, врло благи, они желе да покажу своју захвалност онима који их нису оставили у невољи, Али их туга за Отаџбином не оставља. Раде и уче вредно, јер знају да ће им требати доста рада да обнове своју домовину. Мало је било пре рата оних који су праведно ценили Србију. Ја себи ласкам да сам био у томе малом броју. Требало је, ето, да дођу све оне невоље које је она јуначки поднела, па да јој признају оно место које јој припада.

Ето зашто ја волим Србе!